

ANTOLOGICAL POEMS OF IOANICHIE OLTEANU

Delia Natalia Trif (Anca), PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The former poem anthology is the Tower, which consist in evoking, in notation cotidianiste, state of loneliness of hi , who dreamed „most impossible dreams”.

The most popular anthology of Ioanichie Olteanu are: Tower, Sunken ballad, Ballad husband cheating, Theologian shaft tree.

Wordkeys: anthology, poems, dreams, Ioanichie, ballad.

Despre poemele lui Ioanichie Olteanu, „al patrulea poet cerchist”, s-a scris mai degrabă abuziv, cu câteva excepții, printre care Ion Negoïtescu și Ștefan Augustin Doinaș, în așteptarea mereu nesatisfăcută a publicării ei într-un volum. Acesta s-a tipărit, în sfârșit, prin grija atentă a poetului și criticului Ioan Milea.

Ștefan Augustin Doinaș caracterizează în cuvinte sobre și plastice, prezența lui Ioanichie Olteanu: „Serios, discret, modest, cu o rezervă de țăran ardelean înțelept, el distona un pic în cercul nostru foarte gălăgios. Era un tânăr <<închis>>, în jurul lui plutea un ușor aer de mister.”

Poemele scoase acum la o lumină nouă sunt opera unui sciitor care, în societatea cunoscuților „baladiști”, Radu Stanca și Doinaș, îndatorați ca formulă tradiției germanice, participanți ai unui discurs răsfirat sub aspect formal, foarte atent la armoniile muzicale ale versului, venea spre formula baladescă după ce trecuse (rapid) prin experiențele antiestetizante ale numitei „generații a războiului”.

Astfel se nasc câteva dintre poemele antologice ale lui Ioanichie Olteanu: *Camera poetului, Turnul, Balada înecașilor, Balada sinucigașilor, Pățania teologului cu arborele, Balada soțului înșelat*. Cel dintâi din această scriere, *Camera poetului*, este evocarea, în notații cotidianiste¹ a stării de abulică însingurare a celui ce a visat „cele mai imposibile visuri.”

*„Aceasta e camera poetului
cameră fără ferestre, suspendată în aer
ca o nacelă.
În fiecare seară, încărcat de praful trotuarelor
și de pulberea fină a reclamelor luminoase,
intru în cameră ca într-o cămașă de forță.”²*

Prozaismul apăsător și atitudinea rebelă definesc în această epocă și scrisul tinerilor poeți grupați în jurul revistei *Albatros*. Afinitățile lui Ioanichie Olteanu cu „albatrosiștii” au fost remarcate, între alții, de Emil Manu, care, deși îl consideră „un adept al baladescului <<cerchist>>”, îl vede ca fiind „mult mai apropiat decât toți poeții Cercului Literar de la Sibiu de grupul *Albatros*.”³

¹ Ștefan Augustin Doinaș, *Un post modern avant la lettre: Ioanichie Olteanu*, în *Sciitori români*, București, Editura Eminescu, 2000, p. 131

² Ibid

³ Ibid

În *Camera poetului* este prezentat, pe de altă parte, tabloul unui om dezabuzat, decepționat deopotrivă de monotonia cotidianului și de absența inspirației.

Balada sinucigașului e un poem antologic scris într-o manieră detașată, unde „lirismul purității” ia forma unui nihilism ce se va vrea el însuși cristalin, sugerat fiind de atmosfera nocturn-hibernală, halucinatorie aproape, ca la Edgar Allan Poe, dar și de fronda cinică ce contrapunctează tăios monologul apocaliptic al „sinucigașului”.

„Iubito, aerele tale sportive și lejere/ dorm sub zăpadă un somn neguros/ dimpreună cu sângele albastru apos/ care freamătă subțire prin artere./ Peste răsuflul și emoțiile tale/ pășesc ca peste niște vreascuri uscate./ Bocancii mei de șapte ocale/ nu cunosc nuanțe, grade și carate./ Acum toate câte s-au întâmplat odată/ îmi par atât de neverosimile și atât de străine -/ acum când sunt numai eu sub lumina înghețată./ numai eu trăind razle cristaline ale acestui decor de imaculare mată/ adiat de brize virgine./ Cu mâinile arse de jarul/ ștreangului caut împrejur stejarul/ sortit trupului meu din vecie/ care să mă mântuie și să mă învie.”⁴

Ultimele patru versuri trimit direct la *Pățania teologului cu arborele*, baladă înrudită, până la a fi pandantul „obiectiv”, dialogal, a ceea ce mai înainte rămânea încă „subiectiv”, monologal.⁵ Trecerea monologului în dialog adaugă un vâl în plus peste substratul emoțional de adâncime al poeziei ioanichiene, dar nici ea nu îl poate ascunde întru totul. Fina țesătură de iluzii și insinuări ale baladei lasă să se străvadă că personajele ei nu sunt, de fapt, decât două ipostaze ale unuia singur. „Naratorul” nu este decât o altă întruchipare, lecuită de iluzii, a prietenului său, „teologul” Victor, cel care, neizbutind să-și devieze spre o realitate mai lumească pornirea mistică, va sfârșii, precum „prințul din Levant”, al lui Doinaș, ca victimă a propriei himere.⁶

Ingeniosul joc al dedublării și al complicității dintre personaje, mai precis dintre alter ego-ul spiritualist, decât expresia baladescă a conflictului lăuntric din care izvorăsc multe dintre poemele anterioare ale lui Ioanichie Olteanu.

În *balada soțului înșelat*, umorul negru vine din seninătatea cu care eroul, povestește cum și-a gătit aici soția. Nici o umbră de remușcare. Ca după o treabă bine făcută, asasinul își aprinde o țigară de foi. Convins că a săvârșit un act de deplină îndreptățire socială, el înșiră clar motivele crimei: Soția nu corespundea nădejdlor sale de a fi o parteneră vrednică în întemeierea unei gospodării agricole înfloritoare. Dânsul sperase să o îmbie cu imaginea viitoare a acesteia; i-o descrise prin urmare într-o manieră realistă, practică.

„Printre hambare pline cu cereale și poame, beată de izul pământului/ și alte multe arome,/ mânâiată de pleznel vântului,/ vei învăța a iubi și a cunoaște/ murmurul pădurii bătrâne./ muzica bălții cu nuferi și broaște/ și mai ales a pogoanelor de grâne./ Copiii noștri frumoși, rumeori,/ în curtea cu păsări și vise cu lapte, sub ochii materni iubitori/ vor crește-ntr-o lună cât alții în șapte...”⁷

Ea zâmbea însă distrată de vorbele lui, urmărind în minte o himeră carei umplea privirile de stranie lumină. „Cert e, - explică soțul asasin – femeia aceasta/ (mai târziu cu durere-mi spuneam)/ deși o iubesc, nu-i nevasta/ cuminte pe care o doream./ În vreme ce eu mă trudes pe ogoare/ și umblu pădurile, biet,/ ea stă și citește romanțuri ușoare/ sau scrie-n caietu-i secret.”⁸

⁴ I. Olteanu: *Balada sinucigașului*, op. Cit.

⁵ I. Negoitescu, op. cit., p. 73

⁶ Ovid. S. Crohmălniceanu, op. cit., p. 163-164

⁷ I. Olteanu, *Balada soțului înșelat*, op. cit.

⁸ Ibid

În final, împăcarea cu sine a soțului atinge punctul culminant. Liniștit că și-a vărsat fierea, apare „zâmbitor” pe terasă, unde-l așteaptă notarul, poruncește servitorului să nu tulbure somnul stăpânii și-și reia îndeletnicirile cinegetice. Orice umbră de frământare morală e absentă din sufletul asasinului: „-Matei!/ strigă la omul de casă,/ nu deranja, doamna doarme încă opt ore, - pregătește în grabă docarul și puștile de vânătoare.”⁹

În *Balada înecaților*, capodoperă de ironie metafizică, impresionantă e viziunea răsturnare de perspectivă care face posibilă întâlnirea dintre viață și moarte, precum în celebrele „epitafuri” ale lui Edgar Lee Masters din *Antologia orașelului Spoon River*. Ca și acolo, din povestea înecaților lui Ioanichie Olteanu răzbate un tragism detașat, aproape senin, transfigurat parcă de însăși trecerea lui în baladă. Protagonistii anunță o revenire la suprafață. În fundul mării, au ajuns, însă, aruncați peste bord, ca echipajul vasului să facă economie de provizii („... trebuia să se recurgă la acest mijloc, fiindcă nu mai era de mâncare.”)¹⁰

Poeemele antologice a lui Ioanichie Olteanu poartă și marca simpatiilor sale politice de stânga. „Filozofia” pragmatică, realistă, cu picioarele pe pământ, din ele, trădează natura lor. Autorul le găsește o justificare în *Floarea soarelui*.¹¹

Acesta își întoarce fața după astrul strălucitor de pe cer, dar, „nu se mișcă din pământ”. E refrenul și „tâlcul” baladei, transportat de la exemplul botanic pe planul social-politic. Oamenii simplii (fiindcă după autor, ei dau măsura lucrurilor), își vor întoarce fețele către tot felul de corpi cerești sclipitori, dar n-au să părăsească niciodată contactul lor anteic cu solul. „Și bine vor face – conchide baladistul – căci orice atom de țărână/ e mai hrănit și mai sigur/ decât lumina a o mie de planete ori stele/ Iată ce ne învață floarea soarelui/ care-și întoarce fața mereu după soare/ dar nu se mișcă din pământ.”¹²

Dacă acest exemplu de neclintire din rădăcini, oricâtă mobilitate ar îngădui privirilor, era cu adevărat „pe linie”, la data când comuniștii preconizau tocami schimbări radicale, rămâne discutabil. Autorul îl dădea însă neîndoios spre a sluji noul regim. Angajarea politică, sinceră, din convingere, distruge asemenea compuneri de altele conjuncturale, imprimă poeziilor militante ale lui Ioanichie Olteanu o naturalitate și o tresărire socială autentică, à la Brecht, chiar dacă semnatarul lor nu-i citise baladele pe atunci, cum e foarte probabil.

„Îmi amintesc că, pe vremea când eram dascăl în satul meu – afirmă, cu prilejul aceluiași necrolog, Ștefan Augustin Doinaș - cântam în revistele vremii ca pe niște giuvaere de preț, versurile lui, (Ioanichie Olteanu n.n) care străluceau neverosimil în terna producție lirică a vremii.”¹³ Nu sunt vorbe spuse de complezență. Iată o singură dovadă, concludentă, la naționalizarea mijloacelor de producție, s-au umplut cu nenumărate poezii care salutau evenimentul. Fabricate al-hoc și mimând un entuziasm absent, ele lasă, citite azi, o impresie lamentabilă. Ioanichie semnează însă un *Descântec la o moară de apă*¹⁴ și găsește o manieră originală în care să trateze tema.

⁹ Ibid

¹⁰ I. Olteanu, *Balada înecaților*, op. cit.

¹¹ I. Olteanu, *Floarea soarelui*, în *Lupta Ardealului*, 1948

¹² Ibid

¹³ Ștefan Aug. Doinaș: Amintirea lui Ioanichie ..., op. cit.

¹⁴ I. Olteanu: *Descântec la o moară de apă*, în *Lupta Ardealului*, 1948

Bibliografie

- Balotă, Nicolae, *Labirint*, București, Editura Eminescu, 1970, p.340
- Balotă, Nicolae, *Un poet al tăcerilor*, în *Luceafărul*, 1997, nr. 13, p. 19
- Boldea, Iulian, *Literatura română târgu-mureșeană postbelică*, în *Tribuna*, IX, 2000, nr. 1-2-3, p. 48
- Boldea, Iulian, *Ioanichie Olteanu și Cercul Literar de la Sibiu*, în *Izvoare filozofice*, tom 4, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2009, p.139 – 149
- Csoma, Ana, *Scriitori români mureșeni. Dicționar bibliografic*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2000
- Crohmălniceanu, Ovid S; Heitmann, Klaus, *Baladele lui Ioanichie Olteanu în Cercul literar de la Sibiu*, București, Universalia, 2000, p. 152-166; *Ioanichie Olteanu traducător al lui Esenin. Alte tălmăciri*, ibidem, p. 353-354
- Crohmălniceanu, Ovid S., Heitmann, Klaus, *Baladele lui Ioanichie Olteanu în caiete critice*, 1999, nr. 6-7, p. 40-42
- Datcu, Iordan, Introducere la volumul *Zburătorul. Balade culte românești*, București, Minerva, 1973, p. XXVI (B.P.T., 774)
- Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*, coordonator Dim. Păcurariu, București, Univers, 1979, p. 282
- Dicționar general al literaturii române*, IV, (L-O), București, Editura Univers enciclopedic, 2006
- Dicționarul scriitorilor români*, M-Q, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, București, Albatros, 2001
- Doinaș, Ștefan Aug., *Amintirea lui Ioanichie în România literară*. XXX, 1997, nr.14, p.7
Reluat parțial în comentariul *Un post modern avant lettre: Ioanichie Olteanu*, în *Scriitori români*, București, Editura Eminescu, 2000, p. 129-134
- Doinaș, Ștefan Aug., „În Cercul literar de la Sibiu m-am născut a doua oară”, în *România literară*, XXXVIII, 2005, nr. 22, p. 16, Interviu de Mircea Iorgulescu
- Doinaș, Ștefan Aug., *Un post modern avant la lettre: Ioanichie Olteanu*, în *Scriitori români*, București, Editura Eminescu, 2000, p. 129-134
- Manu, Emil, *Ioanichie Olteanu și „Ceasul plantelor amare”*, în *Eseu despre generația războiului*, București, Cartea Românească, 1978, p. 15, 281, 298-300, 307-310, 381, 401
- Horea, Ion, *Mentorul meu literar în Acasă*, I, 2008, nr. 4, p. 51-52
- Negoșescu, I., *Glose la poezii tineri de azi*, în *Scriitori moderni*, București, Editura pentru literatură, 1996, p. 459
- Nistor, Eugeniu, *Rânduri pentru neuitarea lui Ioanichie*, în *Izvoare filozofice*, tom 4, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2009, p. 150-153
- Poantă, Petru, *Ioanichie Olteanu, baladistul*, în *Apostrof*, VIII, 1997, nr. 4, p. 4
- Maxim, Ion, *Trei prezențe poetice: Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Ioanichie Olteanu*, în *Orizont*, XXI, 1970, nr. 7, p. 51-52
- Vasilescu, Stelian, *Romember Ioanichie Olteanu*, în *Al cincilea anotimp*, Oradea, I, 1997, nr.3, p. 7